

יחסי סין-ארצות הברית

תמורות ומשמעותן

יורם עברון

מבין שלל התמורות הצפויות למערכת הבינלאומית לאחר חילופי השלטון בארצות הברית, יתכן גם שינוי באופי יחסייהן האסטרטגיים של ארצות הברית וסין. בעוד שבתחומי הכלכלה והדיפלומטיה החליט ממשל בוש בסמוך לתחילת כהונתו על מדיניות של הכלה ושיתוף-פעולה, הרי שבתחום האסטרטגי המשיכו היחסים להתאפיין במתח ובחשדנות. אולם, לאחר שההתבטאויות האמריקאיות כנגד התחמשותה של סין הגיעו לשיא בשנת 2005, ובאופן מוחשי יותר מאז מחצית 2007, החלו להופיע סימני שינוי מצד ארצות הברית: התקיימו ביקורים צבאיים חסרי תקדים מסוגם, ממשל בוש הפשיר את הקפאת שיחות החלל בין שתי המדינות, חודש שיתוף הפעולה ביניהן בנושא הגרעין, הוסרו הסנקציות האמריקאיות שהוטלו על חברות סיניות המעורבות בתעשיית החלל, וחברות אמריקאיות קיבלו היתרים לייצא ציוד אבטחה לאולימפיאדה בבייג'ינג.¹ עם זאת, סימנים אלה אין משמעותם שינוי מוצהר במדיניות ארצות הברית כלפי סין, ולצד הקריאות להגביר את שיתוף-הפעולה עם בייג'ינג ממשיכים מתנגדי סין בממשל להתריע מפני התחמשותה והגברת השפעתה הדיפלומטית.² הדבר מלמד על קיומם של חילוקי דעות בממשל האמריקאי ביחס לסין, אולם בעוד שחילוקי-דעות מעין אלה שררו בווינגטון מאז ראשית היחסים, נראה שכעת אכן משתנה האווירה. אחת הראיות לכך היא מערכת הבחירות האחרונה בארצות הברית, אשר בהשוואה לכל קודמותיה בעידן שלאחר המלחמה הקרה עסקה באופן המועט ביותר באיום האסטרטגי הסיני.³

ככל שניתן להעריך, אפוא, עם כניסת הממשל האמריקאי החדש לתפקידו מתקיימים מספר תנאים שעשויים למתן את המתח המלווה את יחסייהן האסטרטגיים של ארצות הברית וסין. באיזו מידה יבשילו התנאים לכדי שינוי במדיניות האמריקאית, את זאת קשה לחזות נוכח אי-הבהירות השוררת לגבי

יורם עברון, חוקר, המכון למחקרי ביטחון לאומי

תוכניותיו של הנשיא הנבחר כלפי סין, התפתחות המשבר הכלכלי העולמי ויחסי ארצות הברית-רוסיה.⁴ עם זאת, בחינת הגורמים העיקריים שעומדים בלב שיקוליה של וושינגטון לגבי סין – מגבלות כוחה של ארצות הברית בניהול המערכת הבינלאומית, מתיחותה הגוברת עם רוסיה, הצורך במידע אסטרטגי על סין, והתפרצות המשבר הפיננסי העולמי – יכולה לסייע בהערכת כיווני התפתחותם של יחסי סין-ארצות הברית, ומכאן גם בהגדרת מסגרות פעולה אפשריות להתנהלות ישראל בין המעצמות. בסוגיות אלה עוסק המאמר.

מגבלות כוחה של ארצות הברית

הגורם האפשרי הראשון לשינוי יחסייהן האסטרטגיים של ארצות הברית וסין הוא כנראה הברור מכולם. מאז כניסתם של החיילים האמריקאיים לעיראק, ואולי אף מאז פיגוע מגדלי התאומים, נוכחת ארצות הברית שוב ושוב במגבלות כוחה. היא אמנם הצליחה להפיל את משטרו של סאדאם חוסיין בעיראק ולמוטט את משטר הטאליבן באפגניסטאן, אך כשלה בהגשמת מטרותיה המוצהרות לכונן משטר דמוקרטי בעיראק, ללכוד את אוסמה בן-לאדן, לעצור את פרויקטי הגרעין באיראן ובצפון-קוריאה, להביא לחתימתו של הסכם שלום בין ישראל לפלסטינים, ולהרחיב את גבולות נאט"ו לאוקראינה ולגאורגיה. לנוכח התפתחויות אלה, אך סביר הדבר שפתיחת חזית נוספת כנגד סין נתפסת כצעד בעל עלות פוטנציאלית כבדה.

אולם, הקושי לשאת בנטל אינו סיבה מספקת להימנע מעימות, וכדי להוציא מדינה מרשימת האיומים יש לוודא קודם לכן שכוונותיה אינן מסוכנות. ואכן, מנקודת מבטה של וושינגטון ניתן לראות שאל מול האצת התחמשותה בעשור הנוכחי הפגינה סין גם מידה רבה של אחריות ושיתוף-פעולה. ראשית, לעניין התחמשותה. בעוד שלא ניתן להתעלם מהשקעותיה הגדולות בצבאה ומהאיום שהיא מציבה לבעלת בריתה של וושינגטון, טאיוון, יש לקחת בחשבון גם מניעים אחרים להגדלת תקציבה הצבאי, מניעים עליהם מצביעה בייג'ינג שוב ושוב: הכורח לחדש את כוחותיה המיושנים, הצורך לאזן את התחמשות שכנותיה, הדחף להתאים את התפתחותה הצבאית למעמדה הכלכלי והדיפלומטי, והגידול בהוצאות תנאי השירות בצבא.⁵

שנית, במישור הטאיווני – אחד מסלעי המחלוקת העיקריים ביחסי ארצות הברית-סין – ניכרת הפשרה ביחסי בייג'ינג-טאייפה מאז זכתה המפלגה הלאומית (גוארמיין-דאנג) בבחירות האחרונות בטאיוון (מאי 2008) וזנחה את מדיניות הבדלנות בה החזיקה קודמתה. נכון לעתה, ניכרת התקרבות חסרת תקדים בין השתיים ויחסייהן הם הטובים ביותר מאז מחצית שנות ה-90. ככל הנראה, מגמה זו צפויה להימשך כל עוד יכהן נשיא טאיוון, מה יינג-ג'ואו, בתפקידו, ואם אכן כך

יקרה אזי אחת העילות המשמעותיות למתיחות בין ארצות הברית לסין תחלש באופן משמעותי.

שלישית, אם בוחנים את מהלכיה של סין על-פי התנהלותה הדיפלומטית, אזי נראה שהמאזן הכולל חיובי. על אף הביקורת האמריקאית כלפי קשריה עם משטרי דיכוי בעולם (למשל, סודן, איראן ובורמה) ומאמציה בשני העשורים האחרונים לבודד את טאיוון, במרבית המשברים הבינלאומיים המשמעותיים סין התאימה את מדיניותה לקו האמריקאי, ובחלקם אף נרתמה לעזרתה באופן פעיל. כך, לדוגמא, היא ביטלה הסכמים גרעיניים עם איראן ב-1997, הצטרפה באופן מיידי להכרזת המלחמה האמריקאית ב-2001 על הטרור העולמי, נמנעה מלהטיל וטו על מרבית החלטות הסנקציות שביקשה ארצות הברית להעביר במועצת הביטחון של האו"ם, וממלאת תפקיד חשוב וחיובי ביישוב המשבר הצפון-קוריאני⁶. התוצאה היא, שעל אף המחלוקות האידיאולוגיות והדיפלומטיות, עוצמתה הגוברת של סין והתנהלותה הכוללת הופכות אותה מזווית המבט האמריקאית לשותף פוטנציאלי חשוב – גם אם בעל סדר יום פוליטי עצמאי – בניהול המערכת הבינלאומית.

התעוררות העימות עם רוסיה

הכרתה של ארצות הברית בחשיבותה של סין בניהול המערכת הבינלאומית מובילה לגורם השינוי השני: התעוררות העימות עם רוסיה. כידוע, המתיחות הרוסית-אמריקאית התעוררה עוד טרם פרוץ מלחמת גאורגיה על רקע התנגדות מוסקבה להרחבת נאט"ו מזרחה ולהצבתן של מערכות נשק אסטרטגיות בצ'כיה

ובפולין. אולם, כל עוד לא נקטה מוסקבה בצעד ממשי נותרו, לכאורה, יחסי הכוחות האסטרטגיים ביניהם כשהיו מאז קרסה ברית המועצות. מלחמת גאורגיה שינתה זאת בכך שהמחישה את סירובה של רוסיה להשלים עם חציית קווי האדומים, וחמור לא פחות, את מגבלות כוחה של ארצות הברית בעצם כישלונה להגן על בת-חסותה⁷.

מה לזה ולסין? בין סין, ארצות הברית ורוסיה מתקיימת מערכת יחסים של משולש כוחות אסטרטגי. הבסיס למערכת זו הוא יחסיה הבלתי-סימטריים של סין עם שתי שותפותיה למשולש, ועוצמת העימות הקיימת בין השלוש באופן קבוע ומתמשך. מבין שלושת מערכות היחסים במשולש, יחסי סין-רוסיה (וקודם לכן, ברית

המועצות) הם הקרובים ביותר, אך אף שהדבר אינו נראה כך לעיתים, שורר ביניהן גם מתח מובנה. לפיכך, יחסי ידידות שוררים ביניהן רק כאשר אחת מהן נתונה בחולשה ואיננה מאיימת על רעותה, ובתקופות אלה השתיים מסייעות זו לזו, בין

על אף המחלוקות
האידיאולוגיות
והדיפלומטיות,
עוצמתה הגוברת
של סין והתנהלותה
הופכות אותה לשותף
פוטנציאלי חשוב – גם
אם בעל סדר יום פוליטי
עצמאי – בניהול המערכת
הבינלאומית

היתר על-ידי הצבת משקל-נגד לארצות הברית. באופן דומה מתנהלת מערכת היחסים הסינית-אמריקאית, וניתן להיווכח שבשורש התקרבותן של וושינגטון ובייג'ינג היה טמון תמיד חשש הדדי מהתעצמות מוסקבה.

כך היה, למשל, בראשית שנות ה-70, לאחר פרוץ ההתנגשויות המזוינות בגבול סין-ברית המועצות והסתבכותה של ארצות הברית בוייטנאם. נוכח מצוקתן ההדדית, התגברו בייג'ינג וושינגטון על פערי האידיאולוגיה וקשרו ביניהן לראשונה קשרים. לעומת זאת, בתחילת שנות ה-80 אפשרה היחלשותה של ברית המועצות את הגברת הלחץ האמריקאי על בייג'ינג, אולם הפשרת המתח בין בייג'ינג למוסקבה במחצית העשור הביאה שוב להיפוך המדיניות האמריקאית, ובכלל זה יצוא חסר תקדים של טכנולוגיה צבאית לסין.⁸ המפנה הבא, והרלוונטי ביותר לתקופתנו, התרחש בסוף שנות ה-80, כאשר התפרקות ברית המועצות החלישה שוב את חשיבותה האסטרטגית של סין בעיני ארצות הברית והשיבה את האידיאולוגיה לקדמת שיקוליה של וושינגטון. אשר לסין, על אף התנודות במדיניות האמריקאית כלפיה, שיקוליה נותרו פרגמטיים, והיא המשיכה לחתור לשיתוף פעולה עם וושינגטון ככל שהדבר שירת את צמיחתה הכלכלית. במקביל, היחלשות רוסיה אפשרה לסין לשקם את יחסיה גם עימה.

מנקודת מבט זו, כמו גם ממגוון שיקולים אחרים, היוותה מלחמת גאורגיה ציון דרך גם עבור בייג'ינג. ראשית, המלחמה סמלה את סיום תקופת ההירדררות של רוסיה ושובה לזירה הבינלאומית כמעצמה. שנית, המלחמה הצביעה על מגבלות כוחה של ארצות הברית. שלישית, המלחמה חשפה את נכונותה של רוסיה להתערב בכוח בענייניהן של מדינות ריבוניות. רביעית, המלחמה גילמה את חזרת מוטיב הכוח ליחסי הגושים ואת הסכנה העורבת לסדר העולמי הליברלי.⁹

ואמנם, לנוכח התמודדותה של סין עם מגמות בדלניות בתחומיה (טאיוון, טיבט, סינג'יאנג), תלותה בסביבה בינלאומית יציבה וזיכרונה ההיסטורי, ניתן לשער שמראה צבא רוסיה המתערב בענייניה הפנימיים של מדינה זרה לטובת חבל ארץ בדלני לא התקבל בה באהדה. יחד עם זאת, ידידותה עם רוסיה הקשתה עליה להטיל בה ביקורת מפורשת. התוצאה הייתה שסין התקשתה להביע עמדה ברורה באירוע כה משמעותי. תגובותיה למלחמה ממחישות זאת. ראשית, במהלך המלחמה ובשבועות שלאחריה הצהרותיה הרשמיות נאמרו בטונים מינוריים וביטאו עמדה עמומה וניטרלית: "סין מצפה שהמחלוקת [על דרום אוסטיה] תיפתר בדרכי שלום ובאמצעות דיאלוג במטרה להשיג שלום ויציבות אזוריים";¹⁰ ובמקום אחר: "סין מביעה דאגה עמוקה מהסלמת המתח והעימותים המזוינים בדרום-אוסטיה. סין קוראת לכל הצדדים הרלוונטיים לשמור על איפוק ולהפסיק את האש באופן מידי".¹¹

כלומר, סין איננה מתעמקת במהות העימות ואינה נוקטת צד, אלא מתמקדת בקיומה של היציבות בלבד. עמדה זו, יש להבהיר, משקפת את עמדתה הכללית של בייג'ינג, אשר רואה ביציבות מדינית אמצעי הכרחי להמשך צמיחתה. לכן, ניתן לראות בתגובותיה הרשמיות של סין אף ביקורת על התנהלותה של רוסיה, וזו כמובן איננה העמדה לה יכולה הייתה רוסיה לצפות מידידתה ומשותפתה לכאורה במאבק נגד ההגמוניה האמריקאית. רוח דומה ביטאו כלי תקשורת נוספים מסין ומהונג־גונג, אף הם לא מנותקים מהמסד, אשר באופן התייחסותם להתרחבות נאט"ו ולצינור הנפט שחוצה את גאורגיה קשרו את העימות למאבק הגלובלי בין ארצות הברית לרוסיה, ואף בין המערב כולו לרוסיה.¹² התייחסויות אלה תיארו את המלחמה כדף חדש ביחסי המעצמות, ציינו את שובה של רוסיה לזירת המעצמות, וחזו את הסלמת היחסים בין רוסיה לארצות הברית. בדרך זו, המאמרים תיארו את גאורגיה כקורבן של מאבק המעצמות, ובכך הטילו את האשמה ברוסיה ובארצות הברית כאחד.

במישור נוסף, עמדתה הזהירה של סין ביטאה לא רק חשש מהפרת היציבות אלא גם חשש ממצב בו תאלץ לצדד באחד הצדדים, ובכך תפגע ביחסיה עם הצד השני. בשיחה שהתקיימה בין הנשיא בוש לעמיתו הסיני, חו ג'ין־טאו, אמר הנשיא הסיני ש"רוסיה וגאורגיה הן מדינות שעם שתיהן מנהלת סין יחסים דיפלומטיים וקשרים ידידותיים, ולכן עליה לנקוט בעמדה זהירה מאוד כדי שלא לפגוע ביחסים אלה [...] אם הנושא יועלה לדיון באו"ם [...] סין תנסח את עמדתה בהירות כדי שלא להחריף את יחסיה עם רוסיה או עם גאורגיה."¹³ מיותר לציין שהשימוש בשמה של גאורגיה היווה במקרה זה שם קוד לארצות הברית.

אשר לארצות הברית, מלחמת גאורגיה עשויה להשפיע גם עליה בהקשר של משולש הכוחות האסטרטגי. התפרקותה של ברית המועצות ועלייתה של סין הסיטו את תשומת ליבה של וושינגטון מרוסיה לבייג'ינג, ואחת ההנחות הרווחות הן שארצות הברית החליפה את רוסיה בסין כ"איש הרע" במערכת הבינלאומית. לכן, אם אכן עומדת רוסיה לשוב למעמדה כיריבתה האסטרטגית של ארצות הברית, אזי סביר להניח שהן משיקולים אסטרטגיים והן מסיבות תרבותיות פוליטיות תפחת עוינותם של הממשל ומערכת הביטחון האמריקאית כלפי סין, וושינגטון ובייג'ינג ימצאו שוב תועלת הדדית בהתקרבות אסטרטגית.

איסוף מידע על מערכת הביטחון הסינית

יחד עם זאת, לארצות הברית ולסין כאחת ברור שאף אם תחלנה להתקרב זו לזו, הדבר לא יגרע מעוצמת התחרות ארוכת־הטווח ביניהן. כאמור, תחרות זו מעסיקה את ארצות הברית במהלך העשור האחרון, ועל אף מאמציה לבלום את התקדמותה הטכנולוגית־צבאית של סין, נראה שאין היא מצליחה בכך. סין רוכשת יכולות

צבאיות חדישות, מתקדמת בבניית כוחה הצבאי ושולחת זרועותיה לתחומים ולאזורים גיאוגרפים חדשים. אילו יכולות היא רוכשת ומהן כוונותיה – על שאלות אלה ארצות הברית מתקשה להשיב. אחת הדרכים שעומדות בפניה היא לקשור קשרים עם המערכת הביטחונית הסינית כדי לבחון את הדברים מקרוב. את זאת ניתן לעשות, בין היתר, באמצעות הפשרת מערכת היחסים הביטחוניים וכינון שיתופי-פעולה אסטרטגיים וטכנולוגיים. ואכן, ניתן למצוא סימנים לכך שמטרה זו מהווה גורם נוסף – אם כי טקטי במהותו וסביר שאף תלוי בקודמיו – לשינוי גישתה של וושינגטון. לאחר ביקורו בבייג'ינג באוגוסט 2007, אמר האדמירל מייק מולן שהבנה מעמיקה יותר לגבי המשך התפתחותה הצבאית של סין הנה יעד ארוך-טווח, וביקורים מסוג זה שערך מספקים תובנות חשובות.¹⁴ דעה דומה נשמעה בקשר לחידוש שיתוף-הפעולה בנושא החלל. מפגש ראשוני בנושא נערך בין השתיים בספטמבר 2006, אולם כשלושה חודשים לאחר-מכן ביצעה סין ניסוי בנשק נגד-לוויינים מבלי להודיע על כך מראש לארצות הברית. ארצות הברית הגיבה בתדהמה והשתתה בתגובה את המשך שיחות החלל. אולם, בד-בבד עם דאגתה של וושינגטון ורצונה להעניש את בייג'ינג, הניסוי עורר גם תהיות לגבי יכולות החלל של סין. ואמנם, הצורך להשיב על שאלות אלה צוין במחקר שהוכן לקונגרס כאחת הסיבות המרכזיות לחדש את שיחות החלל, ותוך פחות מחודש מיום פרסומו יצאה משלחת אמריקאית לסיין לחדש את השיחות.¹⁵

המשבר הכלכלי העולמי

ולבסוף, המשבר הכלכלי העולמי. אף יותר ממשבר גאורגיה, וודאי שיותר מהצורך במידע על יכולותיה הטכנולוגיות של סין, משבר זה מעלה בפני וושינגטון את נחיצותו של שיתוף-הפעולה עם בייג'ינג. כידוע, הגורם המיידני למשבר הוא קריסת שוק המשכנתאות בארצות הברית, ובעקבותיו קריסת המגזר הפיננסי כולו. אולם, ברקע המשבר ניצבים גירעונה המסחרי של ארצות הברית, גירעון תקציבה הממשלתי, וגידול החוב הלאומי שלה. לנוכח משקלה הגובר של כלכלת סין בעולם (כ-8 אחוז מהיצוא העולמי ו-4.5 אחוז מהתוצר העולמי), יתרות מטבע-החוץ האדירות שלה (קרוב לשני טריליון דולר בסך-הכל, מתוכם יותר מ-500 מיליארד באגרות-חוב אמריקאיות), עודפי הסחר האדירים שלה מול ארצות הברית (מעל 250 מיליארד דולר בשנת 2007),¹⁶ שיתוף-הפעולה עימה נתפס בווישינגטון כאחד הצעדים ההכרחיים להבראת הכלכלה האמריקאית והכלכלה העולמית כאחד. דברים ברוח זו נשמעו בחודשים שקדמו לפרוץ המשבר הפיננסי בספטמבר 2008, ועוד יותר מכך לאחר פריצתו.¹⁷

עם זאת, אין זה בטוח שהתנהלותה של סין תתאים לתקוותיה של וושינגטון. עד כה, תגובתה של סין לקריאותיה של ארצות הברית ליטול חלק בפיתרון המצב

משלבת מוטיבים שונים וסותרים בחלקם: חשש מנקיטת פעולה נוכח חוסר הוודאות הגלום במצב לעומת הכרה במחויבותה מתוקף מעמדה הכלכלי העולמי; כמו גם שמחה לאידה של ארצות הברית בדבדב עם גילויי הבנה לאופן בו המשבר מאיים גם עליה. כך למשל, במאמר שהתפרסם באחד מביטאוניה הרשמיים של סין נכתב: "הכלכלה הסינית שילבה עצמה במערכת הכלכלית העולמית. לכן, עלינו לנקוט בגישה גלובלית בהתייחס להתאמות הנדרשות במערכת הכלכלית והפיננסית...". בהמשך הדברים גורס המחבר – אישיות בכירה במערכת ההשקעות הממשלתית – ש"התנפחות החוב [החיצוני] וגירעון הסחר העצום של ארצות הברית קשורים במידה מסוימת ליתרות מטבע החוץ האדירות של סין ולעודפי הסחר שלה. לכן, על סין להחליט על התאמת שיטת הצמיחה הנוכחית כדי למנוע את הישנותו של כאוס פיננסי גלובלי מעין זה"¹⁸.

אולם, ככל שדברים אלה משקפים אחריות ותקווה להגברת שיתוף-הפעולה, סביר יותר להניח שהם מבטאים את חילוקי-הדעות בצמרת הנהגתה הכלכלית של סין לגבי התגובה הראויה למשבר. הראיה לכך היא הודעתה של סין – לאחר שבועות ארוכים של ספקולציות ורמזים, ובניגוד לרוח הדברים דלעיל – שלעת עתה החליטה שלא להזרים סכומי כסף גדולים לגופים פיננסיים בארצות הברית, נוכח חוסר הידיעה מה צופן העתיד.¹⁹

הודעה זו בוודאי אינה נתפסת בחיוב על-ידי וושינגטון, ואם תרכזו סין את עיקר מאמצי התגובה למשבר בזירתה הפנימית הדבר עלול להגביר את המתחויות עם ארצות הברית. על-פי התבטאויותיו של ברק אובמה, נראה שבכוונתו לפעול לצמצום גירעון הסחר מול סין.²⁰ דבר זה עלול להחריף את המתחויות בין השתיים, ובמיוחד כשהמקשר בין צמרת הממשל האמריקאית לצמרת הסינית, שר האוצר הנרי פולסון, מפנה את תפקידו מבלי שנראית בממשל החדש דמות בעלת זיקה עמוקה כשלו לזירה זו.²¹ מנגד, אף אם צעדי התגובה למשבר שתנקוט סין לא יתאמו לציפיותיה של ארצות הברית, ההערכות הן שתנאיה הכלכליים והפוליטיים של סין יקלו על התמודדותה עם המשבר, ומתוקף זה היא תמלא תפקיד חשוב בשיקום המערכת הכלכלית הבינלאומית. אם נוסיף לכך את העובדה שבשום שלב במשבר סין לא התכחשה לתפקידה החשוב במערכת הכלכלית הבינלאומית, אזי ניתן להניח ששתי המעצמות תשתפנה פעולה, אף אם לא באופן בו חפצה וושינגטון.

סיכום: מהות השינוי והשלכות לישראל

האם אכן ניצבים יחסיהן האסטרטגיים של סין וארצות הברית בפני שינוי מהותי? קשה לתת תשובה ברורה וחד-משמעית לשאלה זו, ובוודאי לא בטווח הזמן הקרוב. ראשית, נוכח ההתנגדות האידיאולוגית שקיימת בארצות הברית למשטר הקומוניסטי בסין, המחויבות ארוכת השנים לטאיוון והשנים הארוכות בהן התרגלו

מומחי הממשל האמריקאי לראות בסין את האויב הבא, שינוי גישתם של הגורמים הרלוונטיים אינו דבר של מה בכך. ואכן, בד־בבד עם מאמצי משרד האוצר להוביל את ההקלות לסין מתפרסמות ודולפות, כאמור, מגופי הממשל השונים הערכות מנוגדות המבליטות את האיום הגלום בה לאינטרס האמריקאי.²²

בנוסף לכך, התנהלותה של סין, הן בתגובה למלחמת גאורגיה והן בתגובה למשבר הפינגסי, מציגה אותה כמדינה אופורטוניסטית במידת־מה וממחישה לארצות הברית שמוקדם עדיין להתייחס אליה כאל מעצמה עולמית ושותפה לניהול מהלכים בינלאומיים – כזו המוכנה, בין היתר, להביע עמדה ולשאת בעול שימור המערכת הבינלאומית. תחושה זו עלולה להתעצם אף יותר אם יתעורר הרושם שגורמים מסוימים בסין מגלים עניין בהסלמת העימות בין ארצות הברית לרוסיה.

מנגד, קיימים גם סימנים הפוכים. אף שהתעוררות העימות בין ארצות הברית לרוסיה תסיט את מוקד העוינות האמריקאית מבייג'ינג למוסקבה, לסין ברור שתנופת צמיחתה הכלכלית נזקפת במידה רבה לסדר העולמי הכלכלי-ליברלי וליציבות הביטחונית שמשליטה ארצות הברית במערכת הבינלאומית. עד כה, היא נהנתה מכך מבלי שנאלצה לשלם בעבור זאת מחיר משמעותי, אולם אם אכן יגיע הרגע בו תצטרך להתחלק עם ארצות הברית בנטל, ניתן להניח על־סמך הסימנים שהוצגו לעיל, שהיא אמנם לא תצייט לתכתיביה של וושינגטון – מה שצפוי לעורר עליה את רוגזה של ארצות הברית – אך גם לא תתעלם לחלוטין מהתפקיד שמקנים לה גודלה ועוצמתה הכלכלית. סין צפויה, לפיכך, לסייע לייצוב המערכת, אולם פעולות בכיוון זה תעשנה תוך שקלול האינטרסים שלה, קשריה עם המדינות המתפתחות ומאמצייה להיראות כמעצמה עצמאית.

באיזו מידה ישיגו מהלכים אלה תוצאות חיוביות מבחינת המערכת הבינלאומית, הדבר תלוי בין היתר בנכונותה של ארצות הברית להסכין עם העובדה שסין פועלת בדרכיה היא ותובעת הכרה במעמדה החדש. אם אכן כך יקרה, אזי ניתן להניח ששיתוף־הפעולה האסטרטגי ביניהן יצבור תנופה וסין תיהנה מיתר חופש פעולה – במיוחד באזורי ההשפעה והפעילות שלה במזרח, בדרום־מזרח ובמרכז אסיה, אך לא רק שם.

לסין ברור שתנופת צמיחתה הכלכלית נזקפת במידה רבה לסדר העולמי הכלכלי-ליברלי וליציבות הביטחונית שמשליטה ארצות הברית במערכת הבינלאומית

אפשרויות אלה מתוות את הכיוון לפעילות ומוקדי הבחינה של ישראל ביחס לסין. ראשית, התקופה הנוכחית היא תקופה של תמורה אפשרית ביחסי סין-ארצות הברית, תקופה בה שיתוף־הפעולה האסטרטגי ביניהן עשוי להעמיק בהדרגה, מגבלות היצוא הביטחוני תתרכנה אולי, ומעורבותה הבינלאומית של סין תלך ותעמיק. האם משמעות הדבר ששינוי יחסיהן הביטחוניים של ישראל וסין ניצב

בפתח? ודאי שלא. חשדנותו של הממסד הביטחוני האמריקאי בסין עודנו רב, וגם לאחר שנכנס הנשיא הנבחר לתפקידו ניתן לשער שממסד ההגנה האמריקאי לא ימהר לקדם את השינוי. יחד עם זאת ראוי לעקוב היטב אחר התפתחויות ביחסיהן האסטרטגיים של ארצות הברית וסין, לנתח את השינויים, ולאתר תחומים בהם השינויים האמריקאיים יספקו בסיס תקדימי להעמקת שיתוף-הפעולה הישראלי עם סין.

שנית, על ישראל לנתח ולבחון מצבים בהם העמקת שיתוף-הפעולה בין וושינגטון לבייג'ינג יגדיל את חופש הפעולה של סין ואת השפעתה באזורים שונים בעולם, ובראש ובראשונה במזרח, דרום-מזרח ומרכז אסיה. תמורה זו יכולה להשפיע על מערכות היחסים ותפיסות האינטרסים באזורים אלה, וחשוב לבחון תרחישים שונים שיתפתחו בעקבות כך: בעיקר, מה יכולות להיות ההשפעות על יחסיה המדיניים והביטחוניים של ישראל עם מדינות באותם האזורים, ואילו התפתחויות יכולות להיות ביחסי מדינות אלה עם ארצות המזרח-התיכון.

שלישית, בשל תלותה הגוברת של כלכלת סין במקורות אנרגיה מיובאים, ככל שתמשך צמיחתה כך צפויה להעמיק נוכחותה במזרח-התיכון. נוכחות זו תתרכז בתחום הכלכלי, וכפי שמלמדת התנהלותה של סין במלחמת גאורגיה, בייג'ינג תשתדל להימנע ממעורבות בסכסוכי האזור. הדבר נכון בעיקר לגבי משבר הגרעין האיראני. אף שסין מתנגדת להתחמשותה הגרעינית של איראן, היא חפצה בהמשך היחסים הכלכליים עימה ואינה מעוניינת להיתפס כעושה דברה של ארצות הברית. מנגד, סין גם איננה מתכוונת, כאמור, לסכן את יחסיה עם ארצות הברית בגינה של איראן ולפיכך ניתן לצפות שתמשיך להלך בין הטיפות ותמנע מנקיטת עמדה בולטת או מילוי תפקיד משמעותי בנושא.

אף על פי כן, ככל שקשריה הכלכליים של סין במזרח התיכון הולכים ומעמיקים (מעורבות בהקמת פרויקטי תשתית, השקעות בתעשיית הנפט האזורית, והגדלת חלקה היחסי בסחר של מדינות האזור),²³ ובמקביל גובר חופש פעולתה המדינית אל מול ארצות הברית, כך יש להיערך למצבים בהם קשריה המתפתחים עם משטרי האזור יכללו מרכיבים מדיניים וביטחוניים שאינם תואמים לאינטרס הישראלי. באיזו מידה תוכל ישראל להיעזר בעניין זה בארצות הברית, הדבר תלוי, בין היתר, בהתפתחות יחסי וושינגטון-בייג'ינג.

הערות

1 להתפתחויות המתוארות, ראו: Bonnie Glaser, "U.S.-China Relations: Chock-full of Dialogue: SED, Human Rights, and Security", *Comparative Connections*, 10(2) (Jul. 2008), in: www.csis.org/media/csis/pubs/0802qus_china.pdf; Craig Covault, "Reopening China", *Aviation Week & Space Technology*, Sep. 8, 2008, p. 28; U.S. Department of the Treasury, "Treasury Lifts Sanctions on Chinese Firms", Jun. 19,

- 2008, in www.treas.gov/press/releases/hp1042.htm; Keith Bradsher, "China Finds American Allies for Security", *New York Times*, Dec. 28, 2007.
- 2 "U.S. Urged to Bolster Missile, Space Defense Against China: Paper", לדוגמא: *Space War*, Oct. 1, 2008, in: http://www.spacewar.com/reports/US_urgued_to_bolster_missile_space_defenses_against_China_paper_999.html
- 3 Dingli Shen, "Beijing Perspective: Sino-U.S. Relations and the 2008 Presidential Election", *China Brief*, 8(18) (Sep. 23, 2008).
- 4 עד כה התייחסויות אובמה לסין התרכזו במישור הכלכלי, ואילו התחום האסטרטגי נותר מעורפל. עם זאת, ההערכות הרווחות הן שגישתו תהייה מתונה מגישתו של בוש.
- Mark Landler, "Treasury's Lead Role in China in Flux", *New York Times*, לדוגמא: Dec. 1, 2008; IPRIS Digest 1(52), Nov. 6, 2008, p. 3.
- 5 Chen Xulong, "Truth about Military Spending", *Beijing Review*, לדוגמא: Dennis J. Blasko, *The Chinese Army: ראו: בלתי תלויה, ראו: Today: Tradition and Transformation for the 21st Century* (London: Routledge, 2006), p. 9.
- 6 Robert McMahon, "Negroponte Says China Mostly: למקרים המפורטים, ראו: 'InSync' with U.S. on Iran", Council on Foreign Relations, Feb. 4, 2008, in: http://www.cfr.org/publication/15409/negroponte_says_china_mostly_in_sync_with_us_on_iran.html; Richard Holbrooke, "China Lends a Hand", *Washington Post*, Jun. 28, 2007; Yitzhak Shichor, "China's Voting Behavior in the UN Security Council", *China Brief*, 6(18) (May 9, 2007).
- 7 Charles King, "The Five-day: לניתוח השלכותיה הבינלאומיות של המלחמה, ראו: War: Managing Moscow after the Georgia Crisis", *Foreign Affairs*, 87(6) (Nov-Dec. 2008), pp. 2-11.
- 8 אחד משיאי היחסים האסטרטגיים באותה תקופה היה פרויקט השבחתם של מטוסי קרב סיניים (F-8) על ידי חברות אמריקאיות, פרויקט שבוטל בעקבות אירועי טיין-אן-מן ב-1989. ראו: John Kemmer, "An Uncertain Future: The Politics of U.S.-China: מן בי-1989 Military Relations — from Nixon, to George W. Bush, and Beyond", *Issues & Studies*, 41(2), June 2005, pp. 178-184.
- 9 Jing Huang, "Beijing's Perspective on the Russo-Georgian Conflict: Dilemma and Choices," *China Brief*, 8(17) (Sep. 3, 2008).
- 10 "PRC FM Spokesman: China Calls for Ceasefire 'Immediately' in South Ossetia", *Xinhua*, Aug. 9, 2008, in: DIALOG: 200808091477.1_6f6c001f0596b12e.
- 11 Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, "Foreign Ministry Spokesperson Qin Gang's Remarks on the Conflicts in South Ossetia", Aug. 10, 2008, in: www.fmprc.gov.cn/eng/xwfw/s2510/t464558.htm
- 12 "ZQB Views Russia's Test of Strength with US, Europe in Georgia," *Zhongguo Qingnian Bao Online*, Aug. 15, 2008, in DIALOG: 200808151477.1_a4a3039b662fd7f7; Shih Chun-yu, "Russia Gains a Decision Opportunity in Trial of Strength with the United States Over the Georgia Issue", *Ta Kung Pao Online*, Aug. 15, 2008, in: DIALOG: 200808151477.1_735702f20d9779f1.
- 13 "China Leader Calls for Ceasefire in South Ossetia", *Interfax*, Aug. 11, 2008, in DIALOG: 200808111477.1_63580026d5533ec0.
- 14 "U.S. Navy Chief Says Reassured During China Visit", *Reuters*, Aug. 21, 2007, in: www.alertnet.org/thenews/newsdesk/PEK131727.htm

- Jeffrey Logan, CRS Report for Congress: China's Space Program: Options for U.S.- 15
China Cooperation, Washington, D.C.: Congressional Research Center, May 21,
2008, p. 6.
- U.S. Census Bureau, "Trade in Goods (Imports, Exports and Trade Balance) with 16
China", in: www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html#2007; Liu Yunyun,
"U.S. Treasury Bonds: A Hot Potato?", *Beijing Review*, Oct. 30, 2008, p. 35.
- Henry M. Paulson, "A Strategic : דבריו של שר האוצר האמריקאי היוצא: 17
Economic Engagement: Strengthening U.S.-Chinese Ties", *Foreign Affairs* 87(5)
(Sep.-Oct. 2008), pp. 59-77.
- Ba Shusong, "China's Economic Readjustment", *Beijing Review*, Oct. 23, 2008, p. 18
32.
- Keith Bradsher, "China Shuns Investment in West's Finance Sector", *New York* 19
Times, Dec. 4, 2008.
- (ראו הערה 3) Shen, "Beijing's Perspective". 20
- (ראו הערה 4) Lander, "Treasury's Lead Role". 21
- ראו הערה 2. 22
- סוגיה זו לא נדונה במאמר, אך ניתן למצוא לה התייחסויות מחקריות רבות. ראו, 23
Julian Madsen, "China's Policy in the Gulf Region: From Neglect to :
Necessity", *Power and Interest News Report*, Oct. 27, 2006.